

שלטון מקומי תחת מגבלות למה צריך לחזק את השלטון שבאמת קרוב לאזרחים?

יוני 2025

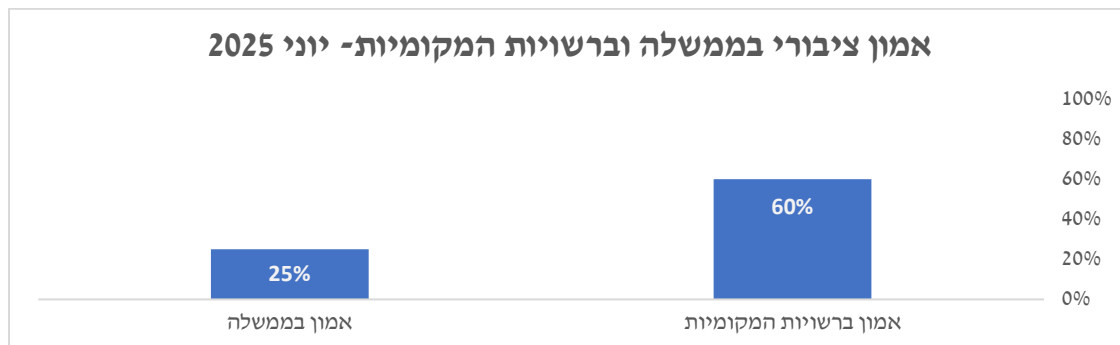
דורון שטרן
מתמחה, המכון לחירות ואחריות

השלטון המקומי בישראל מאופיין במידת אוטונומיה נמוכה וברמת ריכוזיות גבוהה. בישראל פועלות כ-259 רשויות מקומיות, שאחראיות לספק שירותים ציבוריים, להתאים מדיניות מקומית לצרכי התושבים ולהוות את המסגרת דמוקרטית הקרובה ביותר לתושב. עם זאת, הרשויות המקומיות פועלות תחת מגבלות תקציביות, רגולטוריות וניהוליות המחלישות את עצמאותן ופוגעות ביכולתן לעמוד בציפיות התושבים בשגרה ובפרט בזמני חירום ומשבר. לפיכך הוא נתפס לעיתים כזרוע הביצועית של השלטון המרכזי, המבצע את מדיניותו ואינו זוכה לאוטונומיה מספקת, אף שהוא נבחר באופן דמוקרטי ויש לו פוטנציאל לבטא צרכים מקומיים.

מערכת יחסים זו עמדה למבחן בשנים האחרונות ובפרט בתקופת מלחמת "חרבות ברזל" והמערכה האחרונה מול איראן שנמשכה כ-12 ימים. משברים אלו חיזקו את השאלות הנוגעות לסמכויותיו של השלטון המקומי ולמידת עצמאותו. מתוך מצב זה, נוכחנו לגלות את התפקוד הפנומנלי של הרשויות המקומיות, לצד תפקוד לקוי של הממשלה. הן פתחו מקלטים ודאגו לתחזוקתם לרווחת התושבים, הקימו מערכי סיוע עירוניים, דאגו להנגיש מידע אודות המצב לתושבים, ואף תמכו בקהילות מפונים ודאגו להם בהיבטים הלוגיסטיים. כל אלה, תוך כדי שהם שמרו על פעילות תפקודית יומיומית ומתן שירותים ציבוריים לתושביהן, בזמן שהמדינה ומשרדי הממשלה בקושי היו נוכחים.

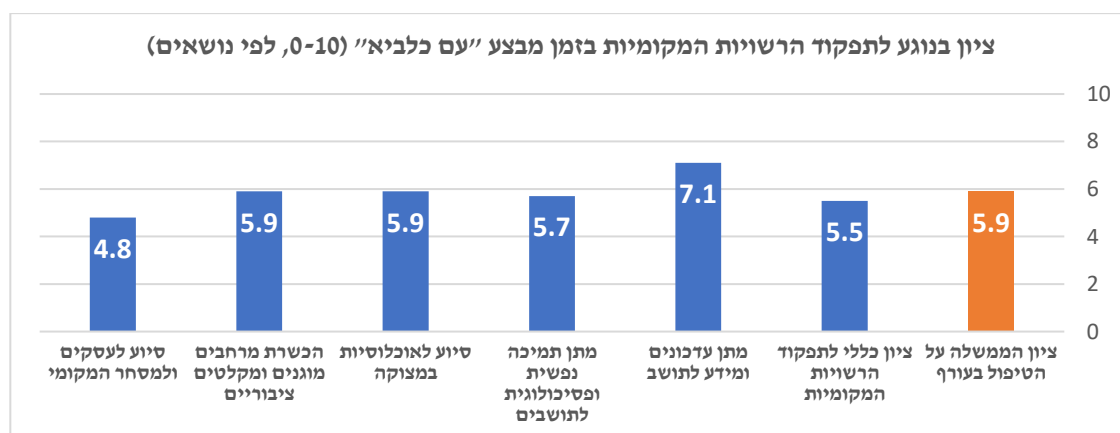
אמון ברשויות המקומיות

בסקר שערך המכון לחירות ואחריות באוניברסיטת רייכמן בסוף חודש יוני 2025, לאחר הפסקת האש עם איראן, בו השתתפו 1001 משיבים, נבחנו מספר שאלות הקשורות לשלטון המקומי ולמידת שביעות הרצון של התושבים מתפקודו בזמן המערכה מול איראן. ראשית, נבחנה מידת האמון שהציבור נותן ברשויות המקומיות ובמשרדי הממשלה כמו גם במוסדות אחרים. **הנתונים מראים כי 60% מהמשיבים נותנים אמון גבוה ברשויות המקומיות, לעומת 25% הנותנים אמון בממשלה.** מנתונים אלה ניתן לומר כי הציבור תופס את השלטון המקומי כקרוב, קשוב ולעיתים אף אמין ויעיל יותר מהממשלה.

שביעות רצון מתפקוד הרשויות המקומיות במהלך המלחמה מול איראן

בשאלה אחרת בסקר נשאלו המשתתפים באיזו מידה הם מרוצים מתפקוד הרשות המקומית בה הם מתגוררים במהלך המערכה מול איראן? התוצאות מראות כי **74% מהמשיבים היו מרוצים מתפקוד הרשות המקומית בזמן המלחמה**. בסדרת שאלות נוספת בסקר התבקשו המשתתפים לתת ציונים על תפקוד הרשויות המקומיות בתחומים ספציפיים, אולם התשובות הראו מגמה שונה. בעוד הציון הכללי לטיפול הממשלה בעורף הישראלי במהלך המלחמה עמד על 5.9 (מתוך 10), ממוצע הציונים של תפקוד הרשויות המקומיות בהיבטים ספציפיים במלחמה עמד על 5.5. כאשר פורטים את הנושאים ניתן לראות כי **המשיבים נתנו ציון גבוה לרשות המקומית על מתן עדכונים ומידע לתושב (7.1 מתוך 10)**. יחד עם זאת, הם נתנו ציון נמוך לסיוע לעסקים ולמסחר מקומי (4.8 מתוך 10). **באשר להכשרת מרחבים מוגנים ומקלטים ציבוריים וסיוע לאוכלוסיות במצוקה, המשיבים נתנו ציון ממוצע של 5.9 (מתוך 10) לרשויות המקומיות.**

תמיכה בביזור סמכויות לרשויות המקומיות

בנוסף לשאלת האמון והתפקוד במערכה מול איראן, המשתתפים נשאלו באיזו מידה הם תומכים או מתנגדים להעברת סמכויות מהשלטון המרכזי (הכנסת והממשלה) לרשויות המקומיות. מהתוצאות עולה כי 44% מהמשיבים היהודים תומכים בהעברת הסמכויות, 18% ניטרליים, 19% מתנגדים. נתון זה מראה כי הציבור סבור שיש להעביר סמכויות מסוימות לשלטון המקומי ולבזר סמכויות על מנת שהשלטון המקומי יוכל לספק מענה טוב יותר לתושבים בשגרה ובחירום.

מסקנות

האתגרים המשמעותיים שעומדים בפני הרשויות המקומיות מדגישים את הצורך בחיזוק האוטונומיה שלהן, על מנת שיתאפשר להן לנהל את ענייניהן באופן מוצלח הן בשגרה והן בחירום. אמנם, הרשויות הוכיחו כי הן יודעות להקים מרכזי חירום עירוניים, לתת שירותים ולספק מידע לתושבים, אך מגבלות תקציביות ובירוקרטיות מגבילות את היקף פעולתן, ואת היעילות בה הן מסוגלות לתת מענה. דוגמה לכך ניתן למצוא בקשיים שעמדו בפניהן בסיוע לעסקים שנפגעו כתוצאה מהמערכה וכן באיתור פתרונות דיור חלופיים לאלפי המפונים, זאת לאור תלותן בתקציבים ובמדיניות ממשלתית שלא התאימה מראש להיקף הצרכים בשטח.¹

יתר על כן, הרשויות המקומיות לקחו על עצמן אחריות בתחום הביטחון האישי של התושבים באמצעות הקמת מוקדים עירוניים, כיתות כוננות, פריסת מצלמות אבטחה והפעלת מתנדבים. עם זאת, הפערים במימון, במחסור בכוח אדם ובכל הנוגע לרגולציה ולשיתוף הפעולה בין לבין משרדי הממשלה, הקשו עליהן להעניק מענה ביטחוני מלא ויעיל לטובת האוכלוסייה.² בנוסף, מחסור בכוח אדם ובתקציבים המיועדים לתמיכה רגשית-פסיכולוגית, הגבילה את יכולתן לספק סיוע מהותי בהיבט הזה. הרשויות המקומיות השתמשו בתקציבים שיועדו לנושאים אחרים, על מנת להתמודד עם המשברים שעלו כתוצאה מהמערכה, אך הסיוע הממשלתי נשאר תקוע במשרדים.

חרותי-סובר, ט. (02.07.2025). בצל הפגיעות מאיראן: הרשויות המקומיות נאלצות למלא את תפקיד הממשלה. TheMarker. <https://www.themarker.com/allnews/2025-07-02/ty-article/premium/00000197-ca62-da62-a9ff-eb7f6d950000>

בשיתוף מרכז השלטון המקומי (14.07.2025). הרשויות המקומיות נלחמות על ביטחון התושבים- וגם על משאבים.² Ynet. <https://www.ynet.co.il/activism/article/bjdp6z11uge>

המכון
לחירות ואחריות

בית ספר לאודר
לממשל, דיפלומטיה
ואסטרטגיה

הפער בין רמת האמון הגבוהה של הציבור כלפי הרשויות המקומיות לבין הערכת ביצועיהן בפועל, מבליט את הפער בין הציפיות של התושבים לבין המגבלות של הרשות, לרבות הרגולציה המחמירה ומחסור תקציבי. בהקשר זה, נדרש להרחיב את הסמכויות המוקנות לרשויות המקומיות, לצמצם חסמים בירוקרטיים ולהעניק מענקים ייעודיים לשעת חירום, במיוחד בעבור הרשויות שנפגעו או קלטו אוכלוסיות מפונות. צעדים אלו יאפשרו להן לפעול ביעילות, מהירות וגמישות גבוהה יותר, ולהתאים את מדיניותן לצרכים המשתנים של התושבים, זאת לאור המציאות המורכבת בה הן פועלות.